

Remissyttrande – Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap (SOU 2021:70)

Sammanfattning

- Valfrihetens Vänner avstyrker utredningens förslag att inrätta en läromedelsnämnd vid Skolverket.
- Valfrihetens Vänner avstyrker utredningens förslag att ge Skolverket i uppdrag att kontinuerligt fördela ett statligt produktionsstöd för läromedel.

Om Valfrihetens Vänner

Valfrihetens Vänner är ett nätverk av entreprenörer och företagsledare som har ett engagemang för valfrihet och fri företagsamhet.

Valfrihetens Vänners synpunkter

För Valfrihetens Vänner är den enskildes valfrihet det överordnade och prioriterade målet när vi utvärderar utredningsförslag och politiska reformer.

För att den enskilde ska ha en reell valfrihet, exempelvis inom skelsektorn, måste det finnas en mångfald av utförare att välja mellan. En sådan mångfald förutsätter att lagstiftning, förordningar och föreskrifter inte diskriminerar fristående huvudmän. Huvudmän måste få verka på lika och konkurrensneutrala villkor.

Vi välkomnar därför att Läromedelsutredningens samtliga förslag riktar sig till både offentliga och fristående skolhuvudmän.

I det här sammanhanget vill vi dock problematisera utredningens förslag att möjliggöra en mer detaljerad statistikinsamling än i dag beträffande huvudmännens kostnader för läromedel (avsnitt 4.6.2). Ett syfte med detta uppges vara att kunna synliggöra olika ekonomiska prioriteringar.

För det första skulle en sådan statistikinsamling innebära en tillkommande administrativ börda som särskilt mindre aktörer skulle kunna uppfatta som belastande. Utredningen medger att så eventuellt kan bli fallet, men drar ändå slutsatsen – efter noggrant övervägande, får vi anta – att någon hänsyn inte bör tas till mindre aktörers förutsättningar i det här avseendet. Samtidigt finns det skäl att bejaka utredningens förslag i denna del. Skolkostnadsutredningen (SOU 2016:66) konstaterade att kommunernas sätt att beräkna och redovisa skolkostnader varierar betänkligt, vilket bland annat ökar risken för att fristående aktörer särbehandlas negativt i förhållande till kommunernas egna skolor. Därför finns det trots allt anledning att välkomna ett regelverk som innebär att alla huvudmäns kostnader, även för läromedel, går att uttyda på ett enkelt sätt.

För det andra är det svårt att sja om hur en eventuell författning utifrån denna utredning kommer att formuleras och hur en framtida tillämpning i denna del kommer att ske. Det kan inte på förhand uteslutas att detta synliggörande av ”olika ekonomiska prioriteringar” kan komma att handla om att mer pengar till läromedel definitionsmässigt kommer att anses bättre än motsatsen.

I ett sådant scenario är det troligt att det skulle komma att etableras ett slags norm för hur höga läromedelskostnaderna ”ska” vara i en typskola. Så länge en skola (oavsett huvudman) uppvisar tillräcklig utbildningsmässig kvalitet så ska avvikelser från den normen dock inte vara skäl att ifrågasätta eller klandra skolan för deras ekonomiska prioriteringar.

För det tredje är en närliggande farhåga att utredningen på detta sätt etablerar ett narrativ som enligt vår mening fäster alltför stor vikt vid läromedelskostnader. Varje huvudman och skolenhet fattar självfallet sina egna budgetbeslut, men att en given volym resurser regelmässigt ska allokeras till läromedel snarare än till andra viktiga budgetposter, exempelvis personal och undervisningstid, bör inte anses vara en allmänt vedertagen självklarhet. Det bör rimligen avgöras från fall till fall, det vill säga på skolenhetsnivå. Medan en viss skola kan ha behov av att lägga en relativt större del av sin budget på läromedel, kan granskolan ha behov av att lägga en relativt större del av sin budget på ökad personaltäthet och undervisning.

Avslutningsvis vill Valfrihetens Vänner avstyrka utredningens förslag att inrätta en läromedelsnämnd vid Skolverket för att ta fram kvalitetskriterier (avsnitt 4.7) och att Skolverket ska ges i uppdrag att kontinuerligt fördela ett statligt produktionsstöd för läromedel (avsnitt 5.8).

Vi konstaterar att utredningen delar vår uppfattning att en förhandsgranskning av läromedel inte är önskvärt. Det leder oss, till skillnad från utredningen, till slutsatsen att staten inte heller bör ta fram kvalitetskriterier som av allt att döma skulle bli statiska och hämmande. Läromedelsföretagens befintliga kvalitetspolicy bör även framöver vara den primära utgångspunkten i detta avseende.

Av snarlika skäl finns det ingen anledning att inrätta ett statligt produktionsstöd. Som inom alla andra områden riskerar ett skattefinansierat stöd att dämpa branschens egna incitament och egen innovationsförmåga. Såvitt känt för oss finns det i dag ingen systematisk och allvarlig brist på läromedel inom något specifikt ämnesområde. Skulle en sådan brist identifieras i framtiden finns möjligheten – precis som i dag – att genom tillfälliga initiativ från det offentliga sida komma till rätta med en sådan situation, men att inrätta ett permanent produktionsstöd vore inte önskvärt.

./.